

Dreamteam Beheer

Enthousiasme tijdens
Boomplantdag
(Hanzewijk Kampen).

Anne-Mette van Lieshout en Joanne Ronhaar, tlu landschapsarchitecten
Afbeeldingen: tlu

Er is een groeiende groep buurtbewoners die moeilijk te bereiken is met participatietrajecten. Hoe kun je deze 'buitenstaanders' toch bij ontwerp en beheer van de openbare ruimte betrekken? tlu landschapsarchitecten ziet op grond van ervaringen bij participatietrajecten kansen waarbij niet alleen de buitenstaanders betrokken raken, maar ook andere voordelen ontstaan.

>> Vooral bij het ontwerp aan parken, pleinen en woonbuurten streven we er bij tlu landschapsarchitecten naar, om een ontwerp zodanig uit te werken dat er kansen inzitten voor zelfbeheer door de betrokkenen. Het interessante is dat wij meemaken dat juist de 'buitenstaanders' ondanks (of misschien wel dankzij) hun gebrek aan participatie in de besluitvorming op het hogere schaalniveau bij uitstek de doelgroep is voor het actief participeren op een lager schaalniveau. En dan het liefst participatie die fysiek zichtbaar is. Invloed op de realisatie van eigen stoep, eigen winkelpleintje en eigen buurt-park spreekt aan. Hier ligt een kapitaal aan menskracht verscholen. Voorwaarde is wel dat (ook) deze groepen het gevoel van eigenaarschap van hun woonomgeving hebben óf krijgen door een nieuwe inrichting ervan. We zullen in het onderstaande ingaan op de vraag hoe de buitenstaanders bereikt kunnen worden en zich betrokken gaan voelen bij hun eigen omgeving - zo betrokken dat zij zelfs participeren in het beheer van de openbare ruimte.

Het gemis van Welzijn

Óf het gevoel van eigenaarschap van de openbare ruimte gekweekt kan worden, hangt af van het op de juiste manier betrekken van de gebruikers. Op het moment dat herstructurering of herinrichting op het programma staat, moet de betrokkenen gevraagd worden om vanaf het begin van het ontwerpproces mee te denken. Als ontwerper moet het streven zijn om met een nieuw ontwerp de gesignaleerde knelpunten op te lossen én ruimte te bieden voor de wensen van de betrokkenen. Let wel, dat bewoners en ondernemers vaak de scherpste kijk hebben op wat er in een wijk speelt. Zij wonen en werken er immers 24 uur per dag.

Vaak blijven te veel kansen liggen voor het maken van een goed functionerend plan, als de afdeling Welzijn van de gemeente niet betrokken wordt bij het ontwerpproces. En dat begint al met het betrekken van de groeiende groep buitenstaanders. Uit onderzoek is gebleken dat deze groep niet zomaar op participatieavonden komt en niet de wijkkrant of nieuwsbrieven leest. Als er een corporatie bij projecten betrokken is, kan zij uitkomst bieden bij het bereiken van deze groep. Wanneer dat niet het geval is, heeft ons inziens de afdeling Welzijn de beste kans om de buitenstaanders te bereiken. Vaak lopen er al projecten van Welzijn/ Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling waarin deze groep betrokken is of zijn er op een andere manier contacten. Soms is de juiste informatie op het juiste moment genoeg om mensen enthousiast te krijgen voor het participeren in een ontwerp van hun directe omgeving.

Niet alleen voor het betrekken van de gebruikers bij de planvorming is Welzijn een goede partij, ook tijdens het ontwerpproces met de bewoners kunnen de sociale activiteiten van Welzijn gekoppeld worden met de ruimtelijke invulling van een plan. Er kunnen bijvoorbeeld functies worden toegevoegd of bepaalde evenementen en activiteiten worden aangetrokken, omdat deze een verbetering of een stimulans zijn voor het leven in de openbare ruimte. Ook daarvoor is de afdeling Welzijn of Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling nodig. Helaas zit die bij het ontwerpen van openbare ruimte niet aan tafel. Omdat de cultuur er niet is binnen een gemeente, of omdat die dienst het niet nuttig vindt om mee te denken met ruimtelijke planvorming. En dat is jammer, want er gebeurt veel in het kader van sociale projecten en programma's dat de levendigheid in de openbare ruimte kan stimuleren én een openbare ruimte kan bevorderen die aansluit op de wensen van de bewoners.

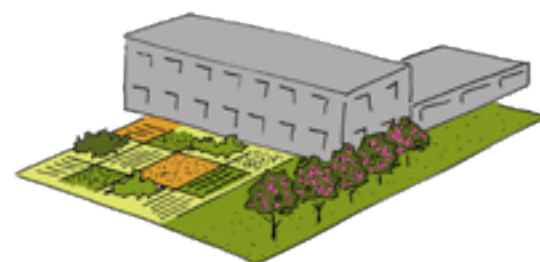
Een grote kans

Een voorbeeld uit de dagelijkse praktijk: er wordt een Brede School gebouwd in een aandachtswijk. Scholen signaleren dat ouders weinig betrokken zijn en uit de wijk klinkt dat de ouders van baldadige kinderen onzichtbaar zijn. Tegelijkertijd is er een succesvol project gaande met een groep vrouwen die normaal de deur niet uit komt (de buitenstaanders) maar nu onder begeleiding werkt in een moestuin. Er staan kunstprojecten op de planning (in buurthuis of huiskamer) en er zijn regelmatig activiteiten voor kinderen in het buurtpark.

Hier ligt een kans voor het ontwerp! Alles kan bij elkaar gebracht worden om ook een Breed Schoolplein te realiseren! In het ontwerp kunnen dan moestuinen komen die deels bruikbaar zijn als schooltuin, naast een plein met ruimte voor activiteiten na schooltijd. Verder kunnen de kunstprojecten naar de openbare ruimte gebracht worden en activiteiten voor ouderen (bijvoorbeeld met verstand van tuinieren) kunnen ook geïntegreerd worden in het ontwerp. Maar om ruimte voor activiteiten samen te brengen in één ruimtelijk plan, zijn wel de afdelingen nodig die deze projecten op de planning hebben staan.

Meer voor minder

De primaire voordelen van het Brede Schoolplein zijn duidelijk: buitenstaanders betrekken bij de samenleving, kinderen eigenaarschap laten voelen voor hun schoolplein en de school een prachtig imago geven. Maar er zijn ook financiële voordelen aan verbonden. Er is geen apart budget voor decoratie of kunst nodig op het schoolplein

Ontwerpschets van Brede School Plein met moestuin en fruitbomen.

want dat verzorgen de al geplande kunstprojecten van Welzijn. Er zijn geen middelen nodig voor een aparte schooltuin omdat de huidige moestuin hierheen verhuist. En als de ouderen uit de buurt mensen willen opleiden in de moestuin, hoeft er alleen gekeken te worden naar continuïteit. Speelplekken in het woongebied direct rondom de school worden overbodig en tenslotte mag er verwacht worden dat het risico op vandalisme kleiner is omdat er vaker toezicht is op het 'Brede Schoolplein' dan het geval is bij gewone schoolpleinen.

Een goed begin is het halve werk

Doordat de moestuinen in verbinding worden gebracht met het Brede Schoolplein, is er automatisch een deel van het beheer van de omgeving (dat anders openbaar groen zou zijn) geregeld in eigenbeheer. Door het schoolplein open te stellen en plein en omgeving multifunctioneel in te richten ontstaat de kans om steeds meer beheer uit handen te geven. Ook nu is de aanwezigheid van Welzijn erg belangrijk, omdat zij weten of kunnen

Schoolkinderen werken mee in de moestuin.

Openbare ruimte wordt weer gezamenlijke ruimte (Houten Zuid).

bedenken welke projecten een bijdrage zouden kunnen leveren aan het beheer van de openbare ruimte. Daarnaast is het van cruciaal belang dat Welzijn juist de buitenstaanders, die in het beheer een belangrijke rol kunnen spelen, op de juiste wijze informeert over het feit dat zij blijvend hun directe omgeving kunnen vormen. Voor het succes van het plan en voor de sociale cohesie in een buurt is het belangrijk dat het begonnen werk wordt verder gebracht. Wanneer gebruikers eenmaal over de drempel zijn en hebben meegewerkt aan een herinrichting van hun directe omgeving, is het zaak om hun inzet en inbreng vast te houden. Er gaat anders een kapitaal aan menskracht verloren, zeker als je bedenkt dat de groep buitenstaanders nu al 32 procent van de samenleving vormt en deze naar verwachting nog zal groeien.

De lange termijn

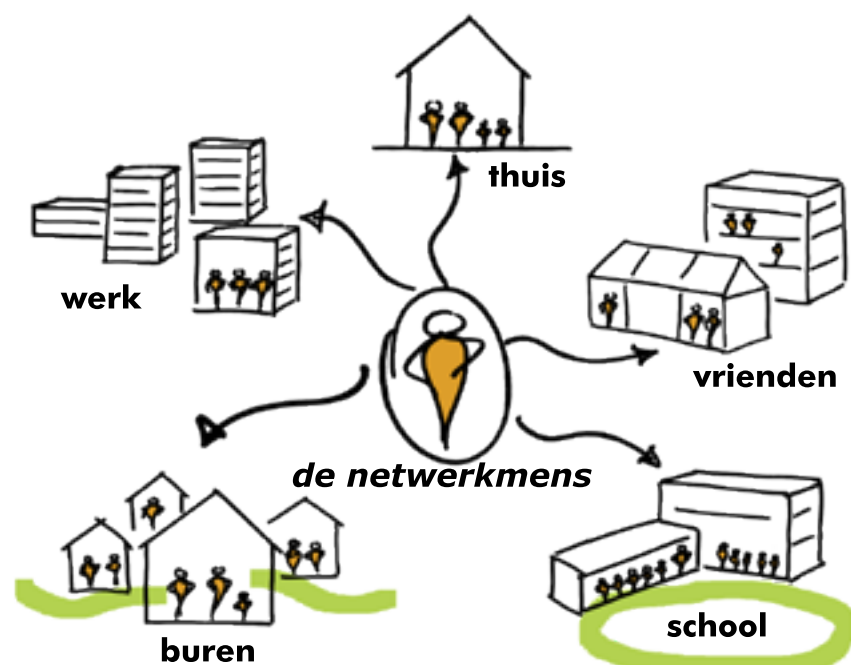
Wat is er nodig om bewoners ook op de lange termijn enthousiast en betrokken te houden? Bij geslaagde projecten zien we een aantal factoren steeds terug, te weten:

- 1 Direct nut. Het gaat hierbij om het directe voordeel dat men ervaart door het project. Dit kan bijvoorbeeld zijn de waarde van een extra speelplek in een buurt, of de groenten en kruiden die bewoners kunnen oogsten in een tuinproject.
- 2 Financiële ondersteuning. Het gaat bijvoorbeeld om geld voor dat extra speeltoestel, of geld voor zaden, gereedschap en meststoffen voor de gezamenlijke tuin. Veel gemeenten hebben een leefbaarheidsbudget waaruit deze uitgaven bekostigd kunnen worden.
- 3 Betrokkenheid van een organisatie. Wanneer een basisschool, een buurtthuis of een bewonersvereniging betrokken is bij het plan,

is er een bedding om het project te ondersteunen. Tijdens een toch al gepland overleg van de organisatie kunnen eventuele problemen aan de orde worden gesteld of taken worden verdeeld.

- 4 Betrokkenheid van een sleutelfiguur met passie. In veel projecten die succesvol zijn op de lange termijn, blijkt er een persoon te zijn die een centrale rol speelt. Deze sleutelfiguur voelt zich betrokken bij het project en heeft de kracht om ook andere mensen enthousiast te maken. Het is belangrijk om als gemeente een goed contact te onderhouden met zulke 'dragers' van een project en ze af en toe in het zonnetje te zetten.

Ontmoetingen dicht bij huis vragen een prettige openbare ruimte.

- 5 Vooruit denken. Bewoners en gebruikers betrokken krijgen en houden, betekent open staan voor hun initiatieven. Belangrijk bij het beoordelen van deze initiatieven is om vooruit te denken over het toekomstige beheer. Wellicht beheren de gebruikers de speelplek, maar wie beheert de toestellen en is er geld om ze te vervangen als dat nodig is?

Conclusie

Er zijn hier meerdere voorbeelden genoemd, waarbij de combinatie van verschillende gemeentelijke diensten een geweldige impuls zou kunnen betekenen voor het leven in de openbare ruimte, terwijl deze tegelijkertijd een kostenbesparing kan bewerkstelligen. Ofwel het instellen van een zogenaamd *dream team*. Deze formule kan toegepast worden in ieder buitenruimteproject. Uit onze ervaringen blijkt dat er op het beheer in kijken te besparen is wanneer gemeentelijke diensten gaan samenwerken. Maar dit is niet het enige voordeel; wanneer tegelijkertijd voormalige buitenstaanders betrokken worden bij de samenleving, wordt nog veel meer gewonnen. En wordt natuurlijk pas echt winst geboekt wanneer er ook een goede langetermijnstrategie is meegenomen. De openbare ruimte wordt weer gezamenlijke ruimte, waar we samen zorg voor dragen. <<

Website

www.tlulandschapsarchitecten.nl

NOTE ACHTERAF

Anne-Mette van Lieshout werkt nu vanuit haar eigen bureau AM Landskab, met het verweven van 'sociaal' en 'fysiek'.
www.amlandskab.nl